

OM KONFLIKTER OCH MISSFÖRSTÅND

Lars Hertzberg

Jan Otto Andersson återkommer i ÅU 23.12.97 till rasismproblemet. Det är inte så lätt att inringa oenigheten mellan honom och mig, eftersom han knappast bemöter mina svar på hans första inlägg. Han säger att det är riskabelt att blunda för de problem som uppstår i mötet mellan folkgrupper, eftersom detta kan spela rasisterna i händerna. Det har han säkert rätt i, och jag har knappast förnekat det. Däremot kan man ha olika uppfattningar om, vilken karaktär problemen har, vad det är att blunda eller att inte blunda för dem. Andersson verkar antyda, att problemet alltid beror på de andra, på nykomlingarna, på minoriteterna, på dem som blir föremål för missförstånd och inte på dem som missförstår. Jag skulle vilja påstå, att detta är ett sätt att blunda för det djupa i problemen.

Det verkar som om Andersson menade att det gäller att erkänna att många medlemmar av minoritetskulturer betar sig fel, men att man inte bör bestraffa dem med främlingshat och förvisning, utan genom en informationskampanj som riktar sig både till majoriteten och minoriteten. Han säger inte vad den här informationen ska gå ut på. Jag vet inte om han menar att alla samhällskonflikter kan lösas med information.

Andersson kommer mig här att tänka på dem som ser etniska fördomar som en fråga om tolerans och intolerans. Att vara tolerant är att vara beredd att förlåta, att fördra brister hos en annan. Tolerans är i många fall en värdefull egenskap, men det är inte en bra utgångspunkt när det gäller att få till stånd en dialog mellan folkgrupper, och jag tror inte att det bästa sättet att motverka etniska motsättningar är att propagera för tolerans. Våra invandrare vill knappast be om förlåtelse för att de inte är finländare, eller för att de bor här trots att de inte är finländare. Om någon tycker att det är ett fel i sig att icke-finländare bor i Finland, så skulle kalla honom fördomsfull, vare sig han är beredd att förlåta dem eller inte.

Andersson säger: 'Vi måste våga erkänna att möten mellan olika kulturer i regel framkallar missförstånd och konflikter'. Jag skulle inte uttrycka det så. Det betyder ungefär att sådana möten helst ska undvikas. Att säga att kulturmöten 'framkallar' konflikter är som att säga, att försöket att lära sig rida framkallar fall från hästryggen.

Jag skulle också vilja ta avstånd från tanken att detta är något som sker 'i regel'. Visserligen uppstår det ofta konflikter och missförstånd i mötet mellan personer från olika kulturer, men sådant uppstår ofta också i mötet mellan personer från en och samma kultur. Onekligen har

vissa kulturmöten varit särskilt traumatiska. Som _G. C. Lichtenberg_ sade: 'Den indian som först upptäckte Columbus gjorde en sorglig upptäckt.' Och vissa av de kulturmöten som äger rum i dagens Finland är problematiska, även om det troligen skulle vara en överdrift att säga att rasbråken i Joensuu eller St Michel beror på kulturmöten: jag betvivlar att skinnhuvudena verkligen har _mött_ medlemmar från de främmande kulturerna. När de gick löst på en amerikansk basketbollspelare var det inte en reaktion på mötet med den amerikanska kulturen, utan på att han såg annorlunda ut. Å andra sidan finns det också fall när människor lättare öppnar sig för människor från en annan kultur än för människor från sin egen kultur (liksom många män har lättare att anförtro sig åt kvinnor än åt andra män).

Vad jag framför allt vill ta avstånd ifrån är tanken, att konflikter mellan kulturer är något förutbestämt, något som de kulturella olikheterna i sig frambringar. Det finns många sätt att reagera på kulturella olikheter: man kan gå upp i den främmande kulturen, försöka imitera den eller beundra den på avstånd, vara likgiltig för den, förakta den, hata och frukta den osv. Det primära är här är vårt sätt att reagera på olikheten, inte olikheten som sådan. 'Lika barn leka bäst' är inte ett neutralt konstaterande av fakta, utan uttryck för ett förhållningssätt.

Ja, redan det att vi kallar något en kulturskillnad uttrycker att vi finner skillnaden betydelsefull: de gränser vi drar mellan kulturerna är inte av Gud givna, utan de avspeglar vad vi finner viktigt hos oss själva och hos de andra.

Med det här menar jag inte att vi fritt kan _välja_ hur vi ska förhålla oss. Våra reaktioner beror på en mängd faktorer, men de beror bl.a. också på, hur ärligt vi är beredda att skärskåda våra egna känslor. Vi har ansvar för våra etniska fördomar också om vi inte har valt att ha dem.

*

Jag vill inte göra en åtskillnad mellan rasism och etniska fördomar. Det skulle förutsätta att vi kan skilja mellan sådana motsättningar som beror på genetiska skillnader mellan människor och sådana motsättningar som beror på kulturella skillnader. Men om vi tänker på motsättningarna i dessa termer har vi redan gett dem en legitimitet: vi har deklarerat att motsättningarna beror på hurudana de andra är, och inte på hurudana vi själva är — eller rättare sagt: att de inte beror på relationen mellan oss och de andra.

Beror rasproblemen i USA på biologiska eller kulturella skillnader mellan vita och svarta? Ska antisemitismen ses som en form av rasism eller som en etnisk fördom? Antisemitismen har överskuggat västerlandets historia. Än har den motiverats i kulturella termer, än i biologiska. Det

enda genomgående draget har varit hatet eller misstron mot judar. Det är detta hat som har gett innehåll åt hela idén om en 'judisk ras'. 'Judeproblemet' fanns alltid i betraktarens öga.

*

Andersson skriver: 'Att uppmärksamgöra oss på "rasisten i oss alla" kan leda till att de verkliga rasisterna får en chans.' Han säger inte så mycket om hurdana han föreställer sig att de verkliga rasisterna är. Han verkar utgå från att det finns en djup klyfta mellan rasister och andra människor. Rasister är inte som vi andra, vi kan inte sätta oss in i hur de tänker. (Ville man skämta kunde man säga att han har en rasistisk syn på rasister.) Men om rasismen verkligen begränsade sig till några illvilliga eller opportunistiska politiker, som Andersson tycks förutsätta, så vore den inte ett allvarligt problem.

Eventuellt uppfattar han det hela som en taktisk fråga: som om det inte spelade någon roll om jag har rätt i det jag säger eller inte, men det i varje fall av taktiska skäl vore bäst att hålla tyst om det. Vi ska inte låtsas om att vi förstår hur rasisterna tänker, annars ger vi dem bara råg i ryggen. Men det är inte så lätt att avgöra vad som är taktiskt i olika situationer. Det som är god taktik på kort sikt kan vara dålig taktik på lång sikt. För egen del tror jag att det är bättre att försöka se ärligt på problemen än hänge sig åt taktiska spekulationer.